

Inspraakreactie Stichting Milieuzorg Zeist inzake de 'Natuurvisie - Een plus op het Natuurbeleid 2.0'

Geachte Commissieleden, Gedeputeerde, overige aanwezigen,

1. Behalve de Herijking van de PRS/PRV staat vanmiddag ook de (nieuwe) Natuurvisie, evenals bijkomende (nieuwe) Regeling(en) en Verordening op de Agenda van de Commissie RGW. Ook gezien de betrokkenheid van de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. bij het natuurbeleid van de provincie Utrecht en met name dat inzake de Utrechtse Heuvelrug, het Kromme Rijngebied en ook het Noorderpark, maakt zij gaarne van de gelegenheid gebruik een reactie op de Natuurvisie en bijbehorende documenten, etc., te geven, althans voor zover daar (nog) aanleiding toe bestaat. Eerst zal kort worden ingegaan op het planproces, waarna de Natuurvisie inhoudelijk aan de orde zal worden gesteld;

Planproces

2. In de afgelopen jaren heeft het natuurbeleid om het maar voorzichtig uit te drukken een turbulente ontwikkeling doorgemaakt. Enerzijds door het kabinetsbeleid, waarbij zomaar een bovenproportionele bezuinigingsdoelstelling op de natuur werd doorgevoerd, anderzijds door het 'Natuurakkoord' en ook het daarop volgende 'Natuurpact' waardoor het natuurbeleid grotendeels is gedelegeerd naar de lagere overheden en dan in het bijzonder de provincies en de gemeenten.
Niet lang daarna verscheen ook de zogenaamde Rijksnatuurvisie 'Natuurlijk verder', mede op basis van de PBL publicatie: 'Natuurverkenning 2010-2040 - Visies op de ontwikkeling van natuur en landschap'. In die visie is er niet alleen aandacht voor de natuur zelf, maar eveneens voor een bepaalde benutting van die natuur, mede op basis van de zogenaamde ecosysteemdiensten.
Daarnaast is besloten alle wetten op gebied van de bescherming van de natuur, te weten de Natuurbeschermingswet, de FFW en de Boswet in één wet onder te brengen.
En dat alles is dan weer verankerd in de nieuwe Wet natuurbescherming (Wnb);
3. Gezien al die ontwikkelingen heeft de provincie zelf reeds in 2013 haar toekomstige natuurbeleid in de beleidsnota: 'Natuurbeleid 2.0' vastgelegd, waarop toen ook door de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. een uitgebreide reactie is gegeven (zie ook de betreffende Bijlage 1: 'Inspraakreactie Stichting Milieuzorg Zeist e.o. op het Natuurbeleid 2.0');
4. Vanaf het moment dat de Wet Natuurbescherming van kracht wordt, dus vanaf 1 jan 2017, krijgen (dus) de provincies (en ook de gemeenten) bepaalde wettelijke taken, o.a. die t.a.v. het waarborgen van de 'gunstige staat van instandhouding' van voorkomende soorten, hetgeen wellicht ook verklaard waarom de (nieuwe) Natuurvisie en bijbehorende (en deels ook nog in het vooruitzicht te stellen) Supplementen/Regelingen/Verordening, etc., nu kennelijk met zo'n grote voortvarendheid worden opgepakt;
5. Zonder nu direct iets te willen afdoen aan de kwaliteit van de (nieuwe) 'Natuurvisie', etc., die hierna in inhoudelijke zin aan de orde zal worden gesteld, blijft de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het toch een gemiste kans vinden, dat hierbij behalve de gemeenten en de provinciale maatschappelijke organisaties (zie in deze ook de: 'Commentaarnota Wet Natuurbescherming'), eigenlijk alle burgers en ook de hen mede vertegenwoordigende lokale organisaties op (vrijwel) geen enkele wijze bij de totstandkoming van de Natuurvisie zijn betrokken, terwijl het toch een van de pijlers is dat men de samenleving nu juist veel directer bij de/het natuur/natuurbeleid wil betrekken (zie in deze ook de 'Natuurvisie', Pijler 3: 'Beleven en betrekken', onder Doel 2: 'Maatschappelijke betrokkenheid bij de natuur versterken'). Duidelijk is in ieder geval dat bepaalde provincies (o.a. de provincie Overijssel op basis van zogenaamde 'Groene tafels') wel degelijk hun natuurbeleid samen met de bevolking vorm willen geven, waaraan de provincie Utrecht dan wellicht een voorbeeld had kunnen nemen;

Inhoudelijke aspecten

Algemeen

6. Laat voorop worden gesteld dat de provincie, voor zover de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dat op basis van voorliggende stukken kan beoordelen, haar nieuwe taak in ieder geval (zeer) consciëntieus heeft opgepakt. Zo heeft zij, zoals overigens ook van haar overeenkomstig de Wet Natuurbescherming werd verwacht, een integrale Natuurvisie

(inclusief zogenaamde Supplementen) opgesteld, die tegelijkertijd eigenlijk ook een (soort van) Landschapsvisie is (zie de 'Natuurvisie', met name de hoofdstukken 3.2.3 'Landschap ruimtelijk beschermen' en ook 5.1.2: 'Landschappelijke kwaliteit behouden en versterken'), waarvan dan vervolgens het 'Beleidskader Wnb - Natuurlijk waardevol' is afgeleid en daar dan weer van de diverse Beleidsregels en dus ook de nieuwe (integrale) 'Verordening Natuur en Landschap (Vnl)'. In die nieuwe Beleidsregels en ook de Verordening zijn dan (logischerwijs) tal van thans nog vigerende regelingen opgenomen, zoals o.a. zoals de huidige Landschapsverordening (Lsv);

7. Wat betreft de inhoud is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. in ieder geval, zo zal op basis van haar eerdere inspraakreactie op het 'Natuurbeleid 2.0' duidelijk zijn, bijzonder verheugd over de aandacht die in de nieuwe Natuurvisie wordt gegeven aan de bescherming en ook ontwikkeling van de binnen de provincie aanwezige (kwetsbare) 'aandachtsoorten' en met name ook de zogenaamde binnen bepaalde biotopen/leefgebieden voorkomende 'icoon-soorten' (zie in deze met name de: 'Natuurvisie', 'Supplement Biodiversiteit', de Tabel op pag. 11-12 en met name ook de betreffende Bijlage 2: 'Tabel natuurparels en bijbehorende soorten'), waarvoor de provincie zich dan juist gezien de betekenis van het voorkomen van dergelijke soorten binnen de provincie Utrecht voor de biodiversiteit van Nederland als geheel bijzonder verantwoordelijk acht (zie hiertoe met name ook de 'Natuurvisie', Pijler 2, Doel 2: 'Natuurkwaliteit verbeteren' en Doel 3: Soorten beschermen (en soortenpopulaties gericht vergroten)'). Daarmede doet zij o.i. feitelijk nu ook recht aan de 'Biodiversiteitsverklaring' (of de 'Verklaring van de Coalitie van biodiversiteit') die zij al weer enige tijd terug heeft ondertekend.

Gezien de gebondenheid van (bepaalde van de) gegeven soorten aan bepaalde biotopen/ leefgebieden, wordt voor het verbeteren van de levenskansen voor dergelijke soorten feitelijk de 'leefgebiedenbenadering' gevolgd, zij het dat kennelijk om praktische redenen daartoe in de voorliggende Natuurvisie zogenaamde 'Natuurparels' zijn aangewezen, dat kennelijk als equivalent van de zogenaamde 'Waterparels'. Die Natuurparels zijn ook op kaart vastgelegd, zij het dat deze kaart, tenminste als de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dat goed begrijpt niet limitatief is (zie voor ligging van de Natuurparels ook de Natuurvisie, Bijlage 3, 'Kaart Natuurparels'). De natuur is immers dynamisch en potentiële natuurparels kunnen natuurlijk al dan niet door een gericht beheer, zomaar echte natuurparels worden.

Met het provinciebestuur is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. van mening dat op deze wijze een sterke kwaliteitsimpuls aan het provinciale soortenbeleid kan worden gegeven, mits uiteraard de verschillende aanbevelingen/maatregelen zoals deze dienaangaande voor de diverse biotopen/leefgebieden waar de betreffende soorten voorkomen ook echt worden opgevolgd (zie in deze met name ook het 'Supplement Biodiversiteit' en dan in het bijzonder hoofdstuk 7: 'Maatregelen per leefgebied' én ook Bijlage 3: 'Fauna' met beheersaanbevelingen per onderscheiden soorten(groepen)).

Wat het gegeven soortenbeleid betreft is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. er in ieder geval bijzonder over te spreken dat daarbij ook bijzondere aandacht wordt gegeven aan soorten waaraan o.i. tot op heden eigenlijk veel te weinig aandacht is gegeven, zoals o.a. solitaire bijen, sprinkhanen en krekels, terwijl dergelijke groepen wel degelijk ook iets zeggen over de kwaliteit van de natuur, nog afgezien van de ecosysteemdiensten van bepaalde soortengroepen;

8. Wat die natuur zelf betreft, dus haar intrinsieke waarde, wordt verder ook in de 'Natuurvisie' ruim aandacht gegeven aan het creëren van een robuust netwerk (inclusief (robuuste) verbindingen en bijbehorende faunapassages), waarbinnen aan de natuur alle ruimte wordt gegeven (zie ook de 'Natuurvisie. Pijler 1: 'Natuur in een robuust netwerk'). Dat klinkt natuurlijk allemaal prachtig, maar als we dan de gehele 'Natuurvisie' overzien, evenals de accenten die daarbij thans worden gelegd, dan blijft het voor de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. toch de vraag of het accent nu toch niet te sterk naar die afzonderlijke (aandacht- en icoon)soorten is doorgeslagen, hoe belangrijk de aandacht daarvoor, mede gezien het dienaangaande bepaalde in de Wnb, ook is. Zoals ook op de reactie van de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. op het 'Natuurbeleid 2.0' duidelijk was, was zij toen juist heel blij met de zogenaamde 'ecosysteembenadering' die daaruit naar voren kwam en waarbij juist veel meer dan voorheen de aandacht uit zou gaan naar procesnatuur (en de daarbij dan behorende natuurlijke dynamiek) op basis van kompasbeheer (zie in deze met name ook het rapport: 'Onbeperkt houdbaar (Rli,

2013)' en in feite ook de 'Rijksnatuurvisie Natuurlijk verder', hoofdstuk 3.4.6: 'Natuurlijke processen als uitgangspunt'). Bij zo'n ecosysteembenadering gaat het dan bij de daarbij onderscheiden (complexen van) natuur(doel)typen om bepaalde doelsoorten (en dus feitelijk kompas-soorten) (vergelijk in deze o.a. het: 'Handboek Natuurdoeltypen (LNV, 2001' en dan in het bijzonder doelsoorten die kenmerkend zijn voor 'Nagenoeg natuurlijke typen' en ook 'Begeleid natuurlijke typen'), die indicatoren zijn hoe het met de natuurkwaliteit van dergelijke (complexen van) natuur(doel)typen is gesteld. Voor zover de maatregelen voor de gegeven 'aandachtsoorten' en met name 'icoonsoorten' als aanvullend kunnen worden gezien op een zo natuurlijk mogelijk beheer van betreffende natuur(doel)typen (of -beheertypen), dan is dat natuurlijk mooi, maar als daardoor de aandacht voor een meer natuurlijk beheer gericht op grote(re) eenheden complete zelfregulerende natuur zou wegvallen, uiteraard voor zover dat op/in een bepaald(e) plek/gebied wordt nagestreefd, dan schiet een dergelijk beheer o.i. zijn grotere doel (weer) voorbij. Nu kan het natuurlijk zijn dat de gegeven aandacht- en icoonsoorten tegelijkertijd ook als doelsoort voor (en dus feitelijk als kompas-soort) voor de zo gewenste procesnatuur kunnen optreden, zoals bijvoorbeeld voor de zandhagedis het geval kan zijn t.a.v. de ontwikkeling van structuurrijke heide, maar zover dat niet het geval is, zou daarbij o.i. toch nog de juiste balans tussen beide benaderingen moeten worden gevonden, bijvoorbeeld bij de uitwerking van het beleid op gebiedsniveau;

9. Wat betreft het onderscheid tussen aandacht- en icoonsoorten en ook doel- of kompas-soorten, hetzij indicator-soorten voor procesnatuur is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. daar dus nog niet geheel uit. Zeker ook als we de nu op de 'Kaart Natuurparels' aangegeven gebieden vergelijken met de gebieden die indertijd in het BNLU als zogenaamde 'kernegebieden' en wel in het bijzonder als 'Reservoir-', 'Ontwikkelingsbeheersgebied' of 'Natuurontwikkelingsgebied' werden aangegeven, mede op basis van de daarbij in de notitie: 'Visie ecologische infrastructuur (Provincie Utrecht, 1991)' per biotoop/leefgebied gegeven soortenanalyses en waarbij er dus ook duidelijke verschillen zijn te constateren. Die verschillen kunnen dus mede samenhangen met de gewijzigde inzichten en ook grotere kennis van de voor kenmerkende processen in bepaalde biotopen/leefgebieden kenmerkende soorten of juist de bijzondere aandacht voor bepaalde aandacht- en icoonsoorten (vergelijk in deze overigens ook de zogenaamde: 'Biodiversiteitskaart provincie Utrecht'), maar het zou o.i. dus wel goed als ook duidelijk is waar dan het accent naar uitgaat, zodat daar ook bij de toetsing (in het kader van de in het 'Natuurbeheerplan' gegeven natuurdoelen en bijbehorende 'Index Natuur en Landschap - Onderdeel natuurbeheertypen') duidelijkheid over bestaat;
10. Duidelijk is natuurlijk wel dat ook in de 'Natuurbeheerplannen' er op basis van de daarbij gegeven natuurdoelen er ook hogere ambitiekwaliteiten mogelijk zijn, maar waar het de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. om gaat dat het niet langer de eigendomspositie is die bepaald welk natuurdoel ergens wordt gerealiseerd, maar de ecologische kwaliteiten en dus ook potenties, mede op basis van een daartoe geëigende (landschaps)ecologische analyse van het aanwezige ecosysteem als geheel.
In ieder geval zou het o.i. dus goed zijn dat aan de voorliggende 'Natuurvisie' alsnog een kaart wordt toegevoegd, waarop dan die gebieden worden aangegeven die kansen bieden om tot dergelijke grote eenheden zelfregulerende natuur te komen, zodat daar bijvoorbeeld dan dus bij een nadere uitwerking op gebiedsniveau rekening mee kan worden gehouden. Zoals door de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. eigenlijk al vanaf het begin van de instelling van het Nationale Park Utrechtse Heuvelrug bepleit liggen er daarvoor met name op de Utrechtse Heuvelrug fantastisch kansen, al dan niet na een inleidend beheer, om tot grote eenheden compleet zelfregulerende natuur te komen, zodat hier ook echt grote eenheden natuurbos (inclusief open ruimten) kunnen ontstaan, inclusief bijbehorende natuurlijke dynamiek, dus inclusief 'grazers', 'browsers' en zogenaamde 'intermediate feeders' (denk behalve aan het ree, het edelhert en in zekere zin ook het wilde zwijn) en ook predatoren (lynx, wolf). In die zin hoopt (en verwacht zij) dat daaraan nu ook een plek zal worden gegeven in die in het kader van het Nationale Park Utrechtse Heuvelrug/Geopark Heuvelrug in het vooruitzicht gesteld (integrale) natuurvisie. Daardoor zouden o.i. niet alleen de natuurkwaliteiten van de Utrechtse Heuvelrug (sterk)kunnen worden verbeterd, maar ook aan de natuurbeleving een kwaliteitsimpuls kan geven;
11. Wat de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dan weer wel als zeer positief ziet, ook al zat dat feitelijk ook al in het 'Natuurbeleid 2.0', dat men wel gericht voor een 'systembenadering'

wil gaan, dus echt ook de omgevingscondities voor bepaalde natuurgebieden wil verbeteren, waaraan ook al (zijdelings) aandacht is besteed in het: 'Bodem-, Water- en Milieuplan 2016-2012', maar waarbij o.i. nog een veel verdere integratie mogelijk is (vergelijk in deze overigens ook de Gebiedsanalyses voor de Natura 2000-gebieden in het kader van het PAS).

Nu komt ook de nieuwe Omgevingswet eraan waar aan zogenaamde:

'(Leef)omgevingswaarden' een belangrijk gewicht zal worden toegekend (zie in deze o.a. AMvB 'Kwaliteit leefomgeving'), dus in die zin zou het goed zijn die natuurwaarden of zo men wil natuurambities en bijbehorende omgevingscondities t.b.v. de nieuwe provinciale Omgevingsvisie voor de onderscheiden biotopen/leefgebieden niet alleen in kaart te brengen (zie overigens ook het document: 'Utrechtse Natuurdoeltypen (Provincie Utrecht, 2002)'), maar deze ook in zogenaamde 'Milieukwaliteitsprofielen' vast te leggen (zie in deze ook het document: 'Leidraad duurzame gebiedsontwikkeling' (Provincie Utrecht, 2015)').

Juist om aan bepaalde gebieden daarbij een specifieke bescherming te geven, zoals de voormalige Natuurmonumenten, zou het in ieder geval te overwegen waard zijn deze alsnog als 'Provinciaal natuurgebied' aan te duiden, hetzij grotere gebieden als 'Provinciaal landschap';

12. Dan valt het de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. op dat men eigenlijk niet alleen het Natuurbeleid wil financieren door (op basis van een nog op te richten 'Taskforce') bepaalde zogenaamde 'ecosysteemdiensten' op een of andere wijze te gelde te maken (vergelijk ook de publicatie: 'Natuurlijk kapitaal (EZ, 2016)'), maar met name ook door 'rood voor groen' of andere financiële arrangementen. Feitelijk was dit beleid al ingezet met het zogenaamde 'Akkoord van Utrecht', waarbij dan met name binnen de zogenaamde 'Groene contouren' naar externe financiering diende te worden gezocht, maar als de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. de voorliggende 'Natuurvisie', etc., goed interpreteert wil men dit feitelijk ook voor tal van andere ontwikkelingen, zoals o.a. die binnen de recreatiesector, gemeengoed maken, als daar maar op een of andere wijze een plus voor de natuur tegenover staat. Zonder dat o.i. overigens duidelijk is waar die plus dan uit dient te bestaan. Daarmede zet men o.i. echter de deur open voor tal van ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen, zeker in een provincie waar de natuur feitelijk al zo onder druk staat, mede vanwege de knooppuntfunctie die de provincie op tal van gebieden (denk aan infra, vestiging bedrijven, etc.) vervult. Natuurlijk zijn diverse wettelijke (beleids)kaders beschikbaar teneinde die (ruimtelijke) ontwikkelingen te kunnen toetsen op hun aanvaardbaarheid, die al dan niet hun beslag hebben gekregen in de PRS/PRV, diverse Beleidsregels, Verordening Natuur en Landschap, maar als we dan bezien hoe een en ander vaak in de praktijk uitpakt, dan komt er o.i. tot op heden van het zogenaamde 'Natuurinclusieve werken', zoals dat wordt voorgesteld (zie in deze ook de 'Natuurvisie', o.a. hoofdstuk 7.1.1: 'Heldere belangafweging organiseren'), en waarvan de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. overigens een warm pleitbezorger is¹, helaas vaak nog maar (erg) weinig terecht. De ervaring leert toch, zeker waar het om (project)ontwikkelaars gaat, dat winstmaximalisatie daarbij toch vaak voorop staat, ook al lijkt er gelukkig ook hier van een bepaalde kentering/omslag sprake en lijkt men steeds meer voor kwaliteit te gaan;
13. Alhoewel dan mogelijk alsnog in het kader van een verantwoord bosbeheer en -gebruik een aparte 'Bosbeleidsnotitie' in het voorzicht wordt gesteld, althans dat wordt overwogen (zie ook de 'Natuurvisie', hoofdstuk 6.2.3: 'Verantwoord bosbeheer organiseren'), is voor zo'n Bosnotitie al weer enige tijd terug al een keer een aanzet gegeven, inclusief een aanduiding van de gebieden die voor de aanduiding 'Natuurbos' in aanmerking kwamen, maar heeft deze toen om voor de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. onduidelijke redenen, helaas de eindstreep niet gehaald (vergelijk overigens ook de nog vroegere zogenaamde 'Regionale bosplannen');
14. En ook al worden er dan in algemene zin wel bepaalde uitspraken gedaan over zowel natuur- als ook de wettelijke vereiste boscompensatie, men lijkt eigenlijk de zogenaamde kwaliteitstoeslag, incl. ook duidelijke kwaliteitscriteria m.b.t. de zogenaamde overcompensatie, te hebben losgelaten, althans heeft de Stichting Milieuzorg Zeist e.o.

¹ Zo zet zij zich in het kader van de Brede Milieuvisie van de gemeente Zeist in om samen met de gemeente en betrokken 'stakeholders' natuurinclusief ontwerpen gangbaar bij alle ontwikkelingen in de gemeente te maken, mogelijk uitmondend in een: 'Handreiking natuurinclusief ontwerpen'.

deze criteria niet in de 'Natuurvisie' kunnen terugvinden. In ieder geval acht de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het wenselijk dat deze kwaliteitscriteria alsnog integraal in de Natuurvisie worden opgenomen en ook in de PRS/PRV of andere regelingen, zodat deze ook voor iedereen duidelijk kenbaar (en toetsbaar) zijn;

Specifieke aspecten

Natuur in een robuust netwerk (pijler 1)

15. Laat het verder duidelijk zijn dat de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. bijzonder verheugd is dat er in de voorliggende Natuurvisie gelukkig nu (in een keer) toch bijzondere aandacht is voor de robuuste verbindingen tussen de Heuvelrug en de Veluwe (en ook voor die van de zogenaamde 'Groene ruggengraat'), ook al wil men daar dan kennelijk (helaas) geen hoge prioriteit/urgentie aan geven (zie ook de 'Natuurvisie', hoofdstuk 3.1.1: 'Grootschalige verbindingen realiseren'). Wil men evenwel de duurzame instandhouding van bepaalde bossoorten waarborgen, zoals o.a. de boomarter, althans binnen het Utrechtse, dan zal een robuuste verbinding tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe (inclusief ecoduct over de A1 bij Terschuur) toch van groot belang moeten worden geacht (zie in deze o.a. de daartoe gegeven analyse in: 'Corridor Leusderheide (Alterra, 2004)'). In die zin wil de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. de provincie nogmaals dringend verzoeken dit met de collega's in Gelderland kort te sluiten, evenals bij het rijk, bijvoorbeeld in het kader van de gesprekken tussen provincie en het rijk in het kader van de Gebiedsagenda's voor het MIRT. Helemaal mooi zou het dan natuurlijk zijn als van de nieuwe oppervlakte aan bos van 100.000 ha die SBB en partners op de recente Klimmaatop in Den Haag aankondigde nu juist in de Gelderse Vallei ter hoogte van de hier beoogde robuuste verbinding zou kunnen landen, dus in het Valleilint, waardoor dan meerdere doelen in een keer zouden kunnen worden gerealiseerd;
16. Op een lager schaalniveau is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. natuurlijk verheugd dat men in de voorliggende Natuurvisie vast blijft houden aan de ecoducten over de N-237 (bij Griffensteyn), de N-226, de N-227 en (gelukkig) toch ook de N-234 (bij het landgoed Pijnenburg), ook al zal deze laatste dan mogelijk op een andere wijze worden gefinancierd. Zo kan men in ieder geval op de Heuvelrug (en aangrenzende gebieden) tot een echt voor dieren (en planten) aaneengesloten robuust natuurgebied komen, hetgeen de duurzaamheid van vele van de ervan voorkomende populaties kan versterken (zie in deze met name ook het rapport: 'Ontsnippering van de Heuvelrug (Ecologische adviesbureau Van den Bijtel, 2004)');
17. En alhoewel de 'ecologische verbindingen' kennelijk niet meer apart op de kaart en dus ook agenda staan (zie wat betreft die ecologische verbindingen met name ook het 'Werkdocument ecologische verbindingen (Provincie Utrecht, 1993)'), zou het goed zijn als wordt gezien, al dan niet in het kader van het AVP, of ook elders binnen de provincie Utrecht door de realisatie van verbindende structuren nog tot optimalisaties van de aldaar aanwezige natuurnetwerken kan worden gekomen, al dan niet meeliftend met andere maatregelen, zoals maatregelen in kader KRW (denk aan blauwe dooradering) of in kader versterken landschappelijke kwaliteiten door de aanleg van kleine landschapselementen (dus groene dooradering). In ieder geval is op basis van het rapport: 'Ecologische verbindingen Kromme Rijngebied (Ecologische adviesbureau Van den Bijtel, 2009)' ook voor het aldaar aanwezige natuurnetwerk ook een aantal optimalisaties voorgesteld, die ook in diverse rapporten zijn neergelegd, maar waarvan de doorvertaling in o.a. het NNN en met name ook de realisatie nog op zich laat wachten;
18. Niet in de laatste plaats moet de realisatie van een robuust netwerk binnen de provincie, ook gezien haar ligging als knooppunt binnen de Nederlandse natuur (zie ook de publicatie: 'Knooppunt van Natuur (Provincie Utrecht, 2007)'), vanwege de klimaatverandering van belang worden geacht, zodat soorten vrij kunnen migreren (zie o.a. ook de publicatie: 'Robuuste verbindingen en klimaatverandering (Alterra, 2009)');

Natuur met kwaliteit (en in het bijzonder het soortenbeleid) (pijler 2) (i.p.v. dus systeemgericht en op hoofdlijnen (vergelijk 'Natuurbeleid 2.0'))

19. Zoals ook hiervoor al onder algemeen aangegeven is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. op zich verheugd dat in de 'Natuurvisie' nu ook bijzondere aandacht aan 'aandacht-' en ook zogenaamde 'icoonsoorten' (en ook zogenaamde 'meeliftsoorten') wordt gegeven.

Nu wordt er in het 'Supplement Biodiversiteit' wel ook aandacht gegeven aan de zogenaamde 'Oranje lijstsoorten', maar het is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. toch onduidelijk of het dan gaat om de lijsten zoals deze in verleden in de zogenaamde 'Werkdocumenten Flora én Fauna' specifiek voor de provincie Utrecht van kracht waren en waar gezien hun betekenis binnen de provincie Utrecht toen de bijzondere aandacht naar uitging;

20. Dan heeft men dus per onderscheiden soortengroep een aantal zogenaamde 'icoonsoorten' aangegeven, waar dan binnen de zogenaamde 'Natuurparels' de bijzondere aandacht aan zal worden gegeven, hetgeen natuurlijk mooi is. Maar wat nu als het om soorten gaat die veel grotere leefgebieden hebben, zoals de boommarter, of die van diverse leefgebieden gebruik maken, zoals de das. Kennelijk zijn deze soorten dan niet (langer) bedreigd, alhoewel ze wel overeenkomst de Wet natuurbescherming en ook de thans nog vigerende FFW beschermd zijn (als zogenaamde AMvB, cat. 3-soort). Juist voor dergelijke soorten moet behalve een bepaalde natuurkwaliteit ook een robuust netwerk van belang worden geacht en in die zin zou het wellicht goed zijn dergelijk soorten toch ook als 'icoonsoorten' aan te duiden, ook al aangezien ze wellicht bij een groter publiek tot de verbeelding kunnen spreken (vergelijk overigens ook verkiezing/adoptie soorten in de provincies Groningen en ook Brabant);
21. Wat dat soortenbeleid betreft wordt dan gelukkig in de 'Natuurvisie' en met name ook het bijbehorende 'Supplement Biodiversiteit' regelmatig verwezen naar het relatief zeer grote aantal aandacht- en ook icoonsoorten dat op de (voormalige) Vliegbasis Soesterberg voorkomt, zoals o.a. de veldleeuwerik, kommavlinder, nachtzwaluw, etc., etc.. Het is u wellicht nog steeds niet geheel duidelijk, maar als er één plek op de Heuvelrug is waar zoveel beschermde soorten voorkomen dan is het wel de Vliegbasis. In die zin kan (en moet) dit gebied toch als hét 'Icoon' van de Utrechtse natuur worden gezien, niet in de laatste plaats ook vanwege de landschapsecologische functie die nu juist dit gebied in het (echte) hart van de Utrechtse Heuvelrug vervult. Nu wordt ook elders in de voorliggende 'Natuurvisie' de Vliegbasis aangehaald als een goed voorbeeld waar natuur op basis van rood voor groen wordt gerealiseerd, maar als je dan echt naar die aanwezige natuurwaarden wilt kijken (zie met name ook de rapporten: 'Waar de leeuwerik zingt ... (Van den Bijtel, 2011)', evenals de later uitgevoerde monitoringsrapporten en ook de daartoe uitgevoerde ecosysteemdienst-analyse (zie hiertoe het rapport: 'Ecosysteemdiensten en natuurwaarden van de Vliegbasis Soesterberg - Een eerste verkenning (Buurtschap Hertenlaan/Hindelaan/Schaapskooi Den Dolder, 2016)'), dan wil de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. nogmaals nu het nog kan een dringend beroep op u doen af te zien van de bouw van die nieuwe woonwijk op de Vliegbasis en het vizier in die zin op de alternatieve locatie van het Kamp van Zeist te richten;
22. Dan is men kennelijk van plan op de Utrechtse Heuvelrug behalve de 300 ha zoals deze daartoe waren aangegeven in de zogenaamde 'Heidenotitie (Provincie Utrecht, 2004)' nog grotere oppervlakten aan bos tot heide om te vormen, waartoe dan (eveneens) een bepaalde notitie zal worden opgesteld. Zonder daar meteen een oordeel over uit te spreken is het wel zo dat betreffende omvormingen op bepaalde plekken al tot heel wat commotie hebben geleid, zoals bij Hollandse Rading, dus is het o.i. wel goed dergelijke omvormingen in een breed perspectief van het soortenbeleid, etc., te plaatsen. Dat dan bij die omvormingen zorgvuldig met bestaande natuurwaarden wordt omgegaan, dus ook daarbij natuurinclusief wordt gewerkt, spreekt dan voor de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. vanzelf;
23. Dan is er (gelukkig) ook aandacht voor (beschermde) soorten die in de stedelijke gebieden voorkomen, waarbij o.a. wordt voorgesteld tot zogenaamde 'soortenmanagementplannen' te komen. Dat zou natuurlijk heel mooi zijn. De gemeente Zeist heeft overigens in het kader van het opstellen van een 'Gedragscode voor bestendig beheer en onderhoud van gemeentelijke groenvoorzieningen' voor de beschermde soorten die in haar stedelijke gebied voorkomen een mooie Veldgids gemaakt om niet alleen de bewoners maar vooral ook haar (buiten)medewerkers met deze soorten (en hun bijzondere waarde en dus bescherming) kennis te laten maken. Juist ook gezien het voortvarende beleid van de gemeente Zeist op het gebied van stadsnatuur, ook al zijn ook hier verdere optimalisaties mogelijk, heeft het de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het overigens wel verbaasd dat op de kaart: 'Natuurparels' niet ook het stedelijke gebied van de gemeente Zeist als zodanig staat aangeduid;

Beleven en betrekken (pijler 3)

24. Natuurlijk liggen er in maatschappelijke zin vele kansen om de maatschappelijke organisaties en ook burgers actief bij het natuurbeleid te betrekken, hetgeen o.a. blijkt uit de vele succesvolle crowdfunding acties, zoals o.a. m.b.t. de Biltse Duinen. Dus met de dienaangaande in de Natuurvisie gegeven beleidslijnen kan de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. alleen maar blij zijn. Dat geldt ook voor het stimuleren van programma's als 'Groen doet goed' en 'Groen aan de buurt', evenals bijvoorbeeld 'Operatie Steenbreek; niet alleen om een kwaliteitsimpuls aan de natuur in de stad te geven, maar ook aangezien het grote belang van groen in de stad steeds duidelijker wordt, o.a. om hittestress te bestrijden (vergelijk ook het programma 'Healthy Urban Living');
25. Verder wil men kennelijk na het fietsen, nu ook het wandelen en varen via zogenaamde recreatieve knooppunten gaan promoten. Op zich is dat natuurlijk mooi, maar ook hierbij is het van belang de juiste balans te vinden, dus daarbij zorgvuldig rekening te houden met aanwezige en nog te ontwikkelen natuurwaarden. In die zin pleit de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. er dus bijvoorbeeld al diverse decennia voor, zoals overigens hiervoor ook al naar voren gebracht, om voor met name de Utrechtse Heuvelrug op basis van aanwezige waarden een Natuurvisie op te stellen, zodat op basis daarvan niet alleen aan de natuur een echte kwaliteitsimpuls kan worden gegeven, maar zo ook door een goede zonering bepaalde kwetsbare delen kunnen worden ontzien, maar tot op heden heeft zij daar dus de handen helaas niet voor op elkaar gekregen².

Naar een duurzame financiering en benutting (pijler 4) en ook de balans bewaken (pijler 5)

26. Deze twee pijlers, alhoewel in praktische zin apart onderscheiden, hangen o.i. direct met elkaar samen. Zoals ook hiervoor al op diverse plaatsen aangegeven gaat het inderdaad vaak om de juiste balans, waarvoor ook de diverse regels en programma's, zoals de Programmatisch Aanpak Stikstof (PAS), in het leven zijn geroepen, maar ook hier blijft het de voor de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. de vraag of er niet toch, zeker als we de recente 'Living Planet Index' wederom bekijken en in zekere zin ook de 'Staat van Utrecht 2014', of dan toch niet een totale 'omslag' noodzakelijk is. Natuurlijk 'Natuurinclusief ontwerpen', 'Natuurinclusieve landbouw' en ook 'Duurzame bosbouw' en ook 'Duurzame recreatie' zijn gelukkig in opkomst, maar zolang onze (gezamenlijke) 'ecologische voetafdruk' niet drastisch wordt beperkt, al dan niet op vrijwillige basis, zal de natuur, of dat nu in het Utrechtse of op Wereldschaal is, onder druk blijven staan. Laten we dus in die zin hopen dat er met voorliggende Natuurvisie hoopt gloort, ook voor de weide- en akkervogels, ook al doen we het 'wat de natuur betreft het in het Utrechtse in het algemeen dan kennelijk overeenkomstig een recente evaluatie dan nog niet zo heel slecht;
27. Tenslotte natuurlijk goed dat in de Natuurvisie aan monitoring (op basis inventarisaties) bijzondere aandacht wordt gegeven (zie overigens o.a.: 'Resultaten ecologisch onderzoek provincie Utrecht 2005-2007 (Provincie Utrecht, 2011)', want alleen zo kan het beleid als dat noodzakelijk is tijdig worden bijgesteld en ook de noodzakelijke maatregelen worden genomen;

Conclusie

28. Fantastisch dat de Natuurvisie en aanverwante documenten om de (intrinsieke waarde van) de natuur te beschermen en deze ook verder te ontwikkelen er nu ligt. Toch blijven er o.i. een aantal aandachtspunten over, waarvan de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. hoopt dat u deze ter harte wilt nemen. Laten we er in ieder geval met zijn allen samen de schouders onder zetten, zodat we echt aan de natuur en het landschap die kwaliteitsimpuls kunnen geven die zij gezien aanwezige waarden en ook potenties deze verder te ontwikkelen zo toekomt. Op naar een nog mooiere provincie!

Patrick Greeven (Stichting Milieuzorg Zeist e.o. en ook IVN-De Bilt e.o.)

² Weliswaar is er dus wel de: 'Gebiedsvisie Heel de heuvelrug' met ook een zoneringskaart, maar op deze kaart is o.i. maar in beperkte mate rekening gehouden met aanwezige en nog te ontwikkelen natuurwaarden.

Bijlage 1: Inspraakreactie van SMZ e.o. en IVN De Bilt e.o. op 'Natuurbeleid 2.0': 'De dynamiek van de Natuur (en Samenleving)'

Geachte Statenleden, gedeputeerde, overige aanwezigen,

1. Eigenlijk is er geen mooier moment om het nieuwe Natuurbeleid van de provincie Utrecht te presenteren, getiteld: 'Natuurbeleid 2.0'. Zoals u allen ongetwijfeld bekend is, is net de (bijna on-Nederlandse) natuurfilm: 'De nieuwe Wildernis' in première gegaan, met schitterende beelden van (een van de, zo niet) het meest natuurlijke landecosysteem dat we in Nederland kennen: de Oostvaardersplassen, met de grootste in het wild levende kudde (konik)paarden van Europa, en met het 'kwaliteits-icoon', ook wel de kroon op het Nederlandse natuurbeleid, de zeearend. Daarnaast bestaat dit jaar het NP Utrechtse Heuvelrug 10 jaar met tal van activiteiten³ én is net de afgelopen week door de Stichting Utrechts Landschap de (traditionele) week van het Landschap georganiseerd, met bijzondere aandacht voor de eeuwig zingende bossen van de Utrechtse Heuvelrug. U heeft tijdens die week onder andere kunnen dwalen door een van de mooiste bosreservaten die de Heuvelrug rijk is op het landgoed Noordhout. En zo weg kunnen dromen onder eeuwenoude halfafgestorven beuken, 'gelardeerd' met volop stuivende (reuzen)tonderzwammen en sneeuwwitte porseleinzwammen. Of u heeft een bezoek kunnen brengen aan het ecoduct het 'Mollebos' over de A-12, één van de vele ecoducten die inmiddels zijn aangelegd om de door wegen en spoorlijnen versnipperde natuur weer te verbinden. En daarmee hebben we natuurlijk meteen de kern van het nieuwe Natuurbeleid te pakken. De ontwikkeling van een (provinciaal) Natuurnetwerk, een netwerk dat niet alleen robuust is en voldoende veerkracht heeft, maar ook verbonden is met de (harten) van de mensen. Juist door die verbondenheid tussen mens en natuur kan de natuur, die binnen de provincie feitelijk met het BNLU (1992) op de kaart is gezet, ook echt tot leven komen;
2. Alvorens ik op het nieuwe Natuurbeleid 2.0 zelf zal ingaan, wil ik eerst nog kort het planproces aan de orde stellen. Uiteraard zal ik afsluiten met enkele heldere conclusies;

Koers naar een nieuw natuurbeleid?

3. Zoals ook hiervoor al kort gememoreerd, heeft de provincie Utrecht, ook als nadere uitwerking van het Nationale Natuurbeleidsplan (1990), in het BNLU (1992) haar eigen (Landschap- en) Natuurbeleid uiteengezet. Kern van dat plan vormde natuurlijk de (globale) begrenzing van de EHS⁴, maar eveneens de aandacht voor de natuur buiten de EHS (denk o.a. aan de (toen nog aanwezige) vele weidevogelgebieden), niet alleen om de achteruitgang van de, ook binnen het Utrechtse (snel) verslechterende, biodiversiteit een halt toe te roepen, maar juist ook om aan de natuur de gewenste kwaliteitsimpuls te geven. M.i. een fantastisch plan met heldere natuurambities gebaseerd op een (zeer) gedegen (landschaps)ecologische analyse van de binnen de provincie Utrecht voorkomende levensgemeenschappen/natuurtypen (zie met name ook het document: 'Visie ecologische infrastructuur (1991)').

Na de vaststelling van het BLNU heeft de provincie het natuurbeleid voortvarend opgepakt, met o.a. het 'Werkdocument ecologische verbindingen (1993)', om de versnippering van de natuur aan te pakken. Daarnaast natuurlijk m.b.t. het soortenbeleid de beide Werkdocumenten Flora en Fauna en de diverse (daaruit voortvloeiende) Soortbeschermingsplannen (van o.a. Purperreiger en woudaapje, Kamsalamander, Ringslang en Rugstreeppad). Met het PVG (1996) werd feitelijk de aanzet gegeven om gebieden met bijzondere natuurwaarden en dan met name die gelegen binnen de EHS ook daadwerkelijk actief te beschermen, niet alleen door daaraan daadwerkelijk een planologische bescherming te geven, maar ook door het beschikbaar stellen van aankoopsubsidies (aan zowel natuurbeschermingsorganisaties als particulieren) om de EHS te kunnen voltooien. Wel duurde het nog tot de vaststelling van het Streekplan 2004-2015 voor de EHS dan definitief werd begrensd en planologisch verankerd (inclusief het zogenaamde beschermingsregime op basis van het 'Nee, tenzij-beginsel');

³ Zoals bekend is het NP Utrechtse Heuvelrug per 1 oktober 2013 uitgebreid met het gebied tussen de A-12 en A-28, zodat nu ook kerngebieden Heidestein, Bornia en Leusderheide en De Treek daar deel van uitmaken.

⁴ De EHS vindt overigens haar grondslag in de: 'Eilandbiogeografie' (MacArthur en Wilson), dat later voor (sterk) versnipperde landschappen nader is uitgewerkt in het zogenaamde: 'Metapopulatiemodel'.

4. Met de beleidsnota: 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur (LNV, 2000)' werd niet alleen beoogd om het met het Nationale Natuurbeleidsplan uitgestippelde natuurbeleid ook echt te verankeren in de samenleving, maar ook werd de EHS alsnog aangevuld met de (zo dringend noodzakelijke) robuuste verbindingen teneinde in Nederland ook echt tot een robuust (en dus veerkrachtig) natuurnetwerk te komen. Zoals ook u evenwel bekend is het natuurbeleid, ondanks het enthousiasme waarmede binnen de vele Landinrichtingen en later de zogenaamde Gebiedscommissies (in het kader van o.a. het ILG/AVP) aan de totstandkoming van de EHS werd gewerkt (zie met name ook de publicatie: 'Publiek geheim, het succes van de EHS (2011)'), met het aantreden van het kabinet Rutte I (en dan in het bijzonder staatssecretaris Bleeker) in een vrije val terecht gekomen. De uitkomsten zijn bekend, de EHS is herijkt (inclusief het schrappen van de robuuste ecologische verbindingen), er is (met de bovenproportionele bezuinigingsopgave van maar liefst 70%) veel minder (rijks)geld beschikbaar voor zowel de (zo dringend noodzakelijke) voltooiing van de EHS, als ook voor het beheer (zie met name ook het zogenaamde 'Onderhandelingsakkoord Decentralisatie Natuur (september 2011)' en ook het 'Bestuursakkoord natuur (februari 2012)'⁵. Wel is er nu een nieuw elan onder het kabinet Rutte II (met de nieuwe Staatssecretaris Dijkema), en het zogenaamde 'Bestuursakkoord Natuur (februari 2012)', evenals het advies van de 'Externe commissie ontwikkelopgave Natuur' (oftewel de 'Commissie Jansen'), met de Natuurbrief (van 08 maart 2013), de Hoofdlijnennotitie en ook het daar direct mee samenhangende (pas recent afgesloten) Natuurpact. In dat kader heeft de Staatssecretaris inmiddels in het debat met de kamer van 01 oktober 2013 aangegeven dat het Nationale Natuurnetwerk (minimaal) zal bestaan uit 680.000 ha (inclusief de robuuste ecologische verbindingen), hetgeen 60.000 ha meer is (maar nog wel 50.000 ha minder) dan de eerdere herijking en dat zij daarvoor tot 2017 800 miljoen wil investeren;
5. Wat betekent dit alles nu voor het Utrechtse? Zoals bekend heeft de provincie Utrecht (vooruitlopend op de onderhandelingen met de toenmalige staatssecretaris Bleeker) de EHS alvast maar in het kader van het zogenaamde 'Akkoord van Utrecht' herijkt en daarbij niet alleen de robuuste verbindingen geschrapt, maar ook een relatief groot aantal ecologische verbindingen. De SMZ e.o. heeft daartegen in het kader van de vaststelling van het 'Natuurbeheerplan 2013' nog wel een procedure aangespannen bij de rechtbank Utrecht, aangezien zij van mening is dat met de herijking niet langer kan worden voldaan aan met name de Europese verplichtingen (een en ander mede gebaseerd op de quick-scans zoals deze door het PBL/Alterra m.b.t. nationale herijking EHS zijn uitgevoerd⁶), maar deze helaas om procedurele redenen verloren. Hoe dat ook zij die herijking betekent o.i. wel degelijk een enorme aderlating voor de Utrechtse natuur. In die zin hadden de SMZ e.o. en IVN-De Bilt e.o. de (goede) hoop dat met het nieuwe Natuurbeleid van de provincie alsnog natuur binnen het Utrechtse echt op haar waarde zou worden geschat en (althans gedeeltelijk) van bepaalde besluiten uit het 'Akkoord van Utrecht' zou zijn teruggekomen;
6. Vrijwel tegelijkertijd met de herijking is de provincie Utrecht, overigens in lijn met het opstellen van een nieuwe Natuurvisie door het rijk, gestart met haar nieuwe Natuurbeleid 2.0. Daartoe is allereerst een 'Startnotitie' opgesteld, die ook door uw Staten in 2012 is vastgesteld. Eveneens heeft een evaluatie plaatsgevonden van het beleid (en bijbehorende doelen) zoals deze in het BLNU waren uitgestippeld, o.a. op basis van beschikbare gegevens over de flora en fauna (zie ook het rapport: 'Evaluatie natuurbeleid provincie Utrecht 1992 -2012'). Daarna is men (bijna letterlijk) de markt opgegaan, heeft men conferenties (met genodigden) georganiseerd (in Woudschoten en Kasteel Amerongen), en zijn (brede) publieksenquêtes gehouden. En toen werd het eigenlijk stil. Er was kennelijk (vlak voor vakantie) een concept-Natuurbeleid(plan) 2.0, maar dat werd kennelijk alleen aan 'ingewijden' (zoals de PCL) ter advisering voorgelegd. En nu ligt het dan bij de Staten ter besluitvorming voor. O.i. een enorme gemiste kans. Zoals uit het nieuwe Natuurbeleid 2.0 blijkt wilt u met vele partners en burgers samen gestalte gaan geven aan het nieuwe natuurbeleid en zo het nieuwe natuurnetwerk door co-creatie tot

⁵ Het 'Bestuursakkoord Natuur' is in IPO-verband nader uitgewerkt door de 'Externe commissie Ontwikkelopgave natuur', oftewel de 'Commissie Jansen'.

⁶ Zie met name ook de rapporten: 'Herijking van de EHS-Quick scan van de varianten (PBL, 2011)' en ook 'Beoordeling natuurakkoord - Globale toetsing van het onderhandelingsakkoord natuur (PBL, 2011)'.

stand laten komen. Vele van de partners zijn evenwel nooit aan tafel uitgenodigd, waarbij ik dan in het bijzonder duid op de vele vrijwilligersorganisaties die zich (vaak al vele decennia) met veel enthousiasme dag en nacht inzetten voor het behoud (en natuurlijk ook ontwikkeling) en het beheer van die Utrechtse natuur. De grote vraag is dan ook, als u het nieuwe natuurbeleid echt in de samenleving wilt verankeren, waarom u dat plan, overigens net als het BLNU, niet gewoon voor het indienen van inspraakreacties ter inzage heeft gelegd, of nog beter (in het verlengde van de landelijke '24-uur van de natuur' (inclusief de zogenaamde 'Natuurtop')) de 'Week van de Utrechtse Natuur' organiseert om juist met alle partners en bevolking over de na te streven Utrechtse natuurbeelden/-doelen van gedachten te wisselen. Niet alleen kunt u zo een breed draagvlak voor de (toekomstige) natuur creëren, maar ook kunt u de aanwezige (lokale) kennis die (ongetwijfeld) aanwezig is gebruiken om dat nieuwe natuurbeleid vorm te geven;

Op naar een echt robuust (en veerkrachtig) natuurnetwerk (van/voor natuur en mens)!

7. Bezien we dan het nieuwe 'Natuurbeleid 2.0' van de provincie Utrecht, dan zien SMZ e.o. en IVN De Bilt e.o. dat toch als een (enorm) gemiste kans, zo zal (wellicht) ook uit het voorgaande duidelijk zijn geworden. O.i. is het meer een koersdocument, waarin weliswaar voortvarend en enthousiast wordt ingespeeld op het nieuwe elan zoals dat t.a.v. de natuur zowel in de samenleving als ook bij beleidsmakers aanwezig is, hetgeen ook wordt ondersteund door publicaties van (gerenommeerde) onderzoeksinstituten (PBL, Alterra), evenals Adviesraden (o.a. RLI), hetgeen op zich natuurlijk fantastisch is, maar wat nu net ontbreekt, zoals overigens ook het PCL in haar advies t.a.v. het nieuwe Natuurbeleid al aangaf, is nu juist die (lang verwachte) kaderstellende Lange Termijn Visie voor de natuur binnen de provincie Utrecht (inclusief aansprekende natuurbeelden/strategische natuurdoelen (met bijbehorende 'kwaliteits-iconen'));
8. Als we het rapport: 'Natuurbeleid' zo doorlezen heeft men zich de adviezen zoals deze naar voren komen uit o.a. de 'Natuurverkenning (PBL, 2011)' (met het viertal kijkrichtingen: 'Vitale natuur', 'Beleefbare natuur', 'Functionele natuur en 'Inpasbare natuur')⁷, maar ook uit de rapporten 'Voorbij de EHS - Koers voor een nieuw Natuurbeleid (PBL, 2012)' én met name ook rapport: 'Onbeperkt houdbaar - Naar een robuust natuurbeleid (RLI, 2013)', ter harte genomen, evenals de kansen om de bevolking actief bij het natuurbeleid te betrekken, zoals deze op sprekende wijze bij vele conferenties van de afgelopen tijd werden geïllustreerd (zie o.a. de conferenties: 'Nieuwe kennis voor een nieuw natuurbeleid' en ook: 'Zelforganisatie voor de natuur'). Dat heeft uiteindelijk ook geleid tot het viertal pijlers, die het toekomstige natuurbeleid in de provincie Utrecht moeten gaan dragen, te weten:
  - Pijler 1: Natuur in een robuust netwerk;
  - Pijler 2: Systeemgericht en op hoofdlijnen;
  - Pijler 3: Beleven en betrekken;
  - Pijler 4: Samen verantwoordelijk voor een duurzame financiering.

Tot zover lijkt alles goed, maar als we dan de nadere uitwerking bezien, dan zien we eigenlijk alleen maar veelal vage doelen, die vrijwel geen van allen SMART zijn, behalve dan dat men de herijkte EHS in 2027 gerealiseerd wil hebben (zie ook 'Natuurbeleid 2.0', Bijlage 1: 'Kaart herijkte EHS'⁸), maar voor de rest wordt eigenlijk alleen verwezen naar nadere toekomstige uitwerkingen in het kader van het RAP (m.b.t. realisatie EHS), inclusief een nieuwe grondstrategie - met onteigeningstitel in zogenaamde prioritaire gebieden (??) - t.b.v. de realisatie van de doelen uit het 'Akkoord van Utrecht', het nieuwe (integrale) Water, Bodem en Milieuplan (teneinde de vereiste milieuocondities voor natuurgebieden binnen de EHS/Natura 2000 op peil te kunnen brengen)⁹, het

⁷ Overigens vinden die 4 kijkrichtingen mede hun oorsprong in het zogenaamde 'Globaal Ecologische Model voor de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland (Van der Maarel, 1970)', maar is dat indertijd niet verder opgepakt.

⁸ Overigens zouden op de 'Kaart herijkte EHS' ook expliciet de ecologische verbindingen (EVZ's) moeten worden aangegeven, mede om daaraan ook daadwerkelijk een planologische bescherming te kunnen geven (zie in deze ook 'Spelregels EHS (LNV, 2007)', PRS/PRV).

⁹ Op zich is het natuurlijk mooi dat men (nu) tot een integraal 'Bodem, Water en Milieuplan' wil komen, waarin dan ook bijzondere aandacht wordt gegeven aan omgevingscondities van de binnen de provincie Utrecht voorkomende natuur, maar nog beter ware het natuurlijk geweest als de provincie meteen met een Omgevingsvisie was gekomen, waarin zowel de ruimtelijke (dus PRS/PRV, SMPU,

'Natuurbeheerplan 2015' (m.b.t. realisatie natuurambities nieuwe Natuurbeleid), een 'Handreiking m.b.t. een ontwikkelingsgerichte inzet planologische regels EHS' (in plaats van het huidige 'nee, tenzij-regime'??), het inzetten van zogenaamde 'Biodiversiteitsteams (analoog aan de provincie Noord-Brabant), etc., etc.. Natuurlijk allemaal fantastisch, maar zolang een dergelijk Natuurbeleid niet nader wordt verbeeld in een aansprekende Natuurvisie met bijbehorende visiekaart (inclusief aansprekende strategische 'natuurdoelen'/kwaliteitsiconen') voor de natuur zoals deze op een bepaalde plek binnen de provincie Utrecht wordt nagestreefd¹⁰, ontbreekt het feitelijk aan een helder kader teneinde ook daadwerkelijk aan de Utrechtse natuur de (zo) gewenste (en ook dringend noodzakelijke) kwaliteitsimpuls te kunnen geven. Een natuur die niet alleen robuust en veerkrachtig is, maar ook daadwerkelijk tegen een stootje kan (denk daarbij o.a. aan de eveneens in het Natuurbeleid 2.0 beoogde toename recreatieve beleving natuur en vooral ook de klimaatverandering (zie ook recent rapport IPPC)¹¹);

9. Hoe dan wel, zo zult u zich dan (mogelijk) afvragen. SMZ e.o. heeft er in het verleden al meerdere malen voor gepleit om op basis van binnen de provincie Utrecht voorkomende kenmerkende natuurtypen (met bijbehorende kenmerkende soorten), niet alleen van hun actuele waarden, maar vooral ook de potenties, evenals een gedegen landschapsecologische analyse/evaluatie (met bijv. met LARCH) een integrale (provinciale) Natuurvisie op te stellen. Daartoe is indertijd door de provincie Utrecht, althans wat de bossen betreft, een eerste aanzet gegeven met het opstellen van een integrale Bosvisie, als vervanger van het toenmalige 'Regionale Bosplan (Provincie Utrecht, 1985)'. Alhoewel ook toen al een aanzet is gegeven tot een integrale visiekaart heeft deze Bosvisie helaas nooit het licht mogen zien. SMZ e.o. en IVN De Bilt e.o. zijn in ieder geval een groot voorstander van grote robuuste (dus veerkrachtige) natuurgebieden als ruggengraat van het Utrechtse natuurnetwerk, die (mede vanwege noodzakelijke uitwisseling van soorten en ook de klimaatverandering) niet alleen door (robuuste) verbindingen (inclusief bijbehorende ecoducten¹²) met elkaar zijn verbonden, maar óók met de provinciegrens overschrijdende natuurgebieden en dus als zodanig (als knooppunt¹³) een integraal deel uitmaken van het (nationale) Natuurnetwerk Nederland¹⁴. Wat die robuuste verbindingen betreft hebben we het dan niet alleen over de zogenaamde natte as/groene ruggengraat, die binnen het Utrechtse (gelukkig) wel tot stand lijkt te komen, zij het vaak met horten en stoten (denk o.a. aan herinrichting van met name de Bethune-polder en ook Groot Mijdrecht-Noord), maar vooral ook aan de robuuste verbinding van de Utrechtse Heuvelrug met de Veluwe/Valleilint. Die verbinding is feitelijk nu grotendeels uit de EHS uitbegrensd en in de zogenaamde 'groene contour' geplaatst, maar die verbinding, waarin feitelijk al zoveel in is geïnvesteerd (denk ook aan ecoducten 'Treekerwissel' en met name ook het ecoduct: 'Leusderheide'¹⁵), moet wel degelijk voor het duurzaam voortbestaan van bepaalde populaties op de Heuvelrug (o.a. boomarter) van wezenlijk belang worden geacht (zie met name ook het rapport: 'Corridor Leuserheide (Alterra, 2004)'). Natuurlijk is het zo dat binnen die robuuste verbindingen ook naar allianties kan worden gezocht, zoals met agrariërs die zich willen verbreden met groene en blauwe diensten, zodat (als vanzelf) een groen-blauwe dooradering (GBDA) kan worden gerealiseerd¹⁶. Ook gezien de recente uitspraken van de Staatssecretaris tijdens het

---

etc.) als ook milieuplannen (PMBP, Waterplan, Bodemplan) waren geïntegreerd. Dat ook met het oog op de invoering van de nieuwe Omgevingswet.

¹⁰ Weliswaar is dan in het 'Natuurbeleid 2.0' als bijlage 2 een soort van Visiekaart opgenomen, maar deze is dan weer zo globaal dat je daar feitelijk alle kanten mee op kunt en dan ook voor sturing van het beleid (dus o.a. natuurambities) o.i. van geen enkele betekenis moet worden geacht.

¹¹ Zie m.b.t. noodzaak robuuste verbindingen en klimaatverandering ook het rapport: 'Robuuste verbindingen en klimaatverandering (Alterra, 2009)'.

¹² Zie voor het succes van (het gebruik van) ecoducten overigens het rapport: 'Faunavoorzieningen: Functionaliteit, Effectiviteit en Toekomstig onderzoek (Haasnoot, R, 2013)'. In die zin zijn de SMZ e.o./IVN- De Bilt e.o. overigens verheugd dat de provincie het ecoduct onder de N-237 nabij de Werken van Griffensteyn expliciet in het beleidsdocument 'Natuurbeleid 2.0' heeft aangegeven.

¹³ Zie o.a. ook het boek: 'Utrecht - Knooppunt van Natuur (Provincie Utrecht, 2007)'.

¹⁴ Overigens zal het Rijk naar verwachting begin 2014 haar lang verwachte Natuurvisie presenteren.

¹⁵ Overigens zijn deze ecoducten reeds gedimensioneerd op het edelhert.

¹⁶ Zie hiertoe o.a. ook het rapport: 'Natuur verbinden met de mens: Nieuwe kansen voor biodiversiteit in Zuid-Holland (Opdam P, 2012), evenals: 'Ondernemen met landschapsdiensten (Steingrover, E. et

debat in Tweede kamer van 01 oktober j.l. zou die robuuste verbinding (inclusief ecoduct bij Terschuur over A1) o.i. dus alsnog gewoon binnen de EHS moeten worden verankerd (zie overigens ook de 'Hoofdpijnennotitie').

Bezien we dan tevens de 'Evaluatie' zoals deze is uitgevoerd over het beleid van de afgelopen decennia, dan zien we weliswaar dat het met bepaalde biotopen (iets) beter gaat (o.a. Droge heiden, Grote wateren), maar dat er ook een aantal is dat sterk achteruitgaat (o.a.: 'Natte schraalgraslanden, Broekbossen, Kwelmilieus (zie voor het overzicht ook het rapport: 'Evaluatie natuurbeleid provincie Utrecht 1992-2012', tabel op pag. 26)¹⁷. Juist om daar het tij te kunnen keren, zou men op basis van landschaps-eco(hydro)logische analyses met (meer) gerichte maatregelen moeten komen. Zo bieden o.a. de flanken van de Utrechtse Heuvelrug vanwege de aldaar aanwezige gradiënten (droog - nat, voedselarm - voedselrijk) vele kansen voor de ontwikkeling van bijzondere natuurwaarden (vergelijk ook de aan de Utrechtse Heuvelrug grenzende kwelmoerassen van de Amerongse Bovenpolder)¹⁸, maar dan dienen juist deze gradiëntzones/overgangsgebieden, voor zover daarvan nog geen sprake is, alsnog te worden begrensd, en moet eveneens de kwel vanuit de Utrechtse Heuvelrug (verder) worden hersteld¹⁹;

- 10.** Niet onbelangrijk is het dan natuurlijk verder welke natuurkwaliteiten, dus (strategische) natuurdoelen (inclusief 'kwaliteitsiconen'), men dan binnen dat robuuste (en veerkrachtige) netwerk nastreeft. Daarbij wordt feitelijk binnen het nieuwe Natuurbeleid 2.0, althans als SMZ e.o en IVN De Bilt e.o. dat op de juiste wijze interpreteren, nu - i.t.t. het huidige SNL met gerichte natuurdoeltypen (en bijbehorende kenmerkende soorten) - een meer systeemgerichte benadering nagestreefd, dus (meer) gericht op procesnatuur op basis van 'kompasbeheer'²⁰, kennelijk in navolging van het advies: 'Onbeperkt houdbaar (RLI, 2013)'. Laat het duidelijk zijn dat SMZ e.o. en IVN De Bilt e.o. altijd, uiteraard wel afhankelijk van het (beoogde) biotooptype, een groot voorstander zijn geweest van een meer procesgestuurde natuur, dus van compleet zelfregulerende systemen (inclusief diverse successiestadia, grote grazers, predatoren, etc.). Met name bij grotere gebieden liggen o.i. hier vele kansen (vergelijk ook de 'Oostvaardersplassen'), evenals de vele natuurontwikkelingsprojecten langs de grote rivieren (o.a. de Blauwe Kamer, Amerongse Bovenpolder, Steenwaard, etc.) met als 'kwaliteits-iconen': visarend, zwarte ooievaar, bever.

Maar als we dan het 'Natuurbeleid 2.0' bezien, dan blijft het o.i. feitelijk toch (geheel) onduidelijk waar de provincie dan aan die procesgerichte natuur (inclusief per biotooptype te onderscheiden successiestadia) voorrang wil geven, terwijl o.a. daar met name op de Utrechtse Heuvelrug (vergelijk ook het project: 'Heel de Heuvelrug') én ook in het Rivierengebied (vergelijk ook het project: 'Ruimte voor de rivier') natuurlijk volop kansen liggen tot (grootschalige) zelfregulerende natuur²¹. Juist om de kansen die er zijn ook daadwerkelijk te benutten, zou men o.i. feitelijk alsnog de gehele Heuvelrug als Nationaal Park moeten uitroepen, evenals daar over grote aaneengesloten oppervlakken (met uitzondering dan van de aan de flanken gelegen buitenplaatsen met hoge cultuurhistorische waarden (zoals o.a. de SLW)) feitelijk tot een beheer van 'niets doen (dus 'zelfregulatie')' moeten overgaan (na wellicht nog enige bosvormingen). Men zou daarbij dan kunnen beginnen met enkele grotere zelfregulerende natuurkernen (o.a. bos- en heidegebieden Amerongen/Leersum, Heidestein/Bornea/Noordhout én de Zoom/De Stulp) en deze dan geleidelijk over grote delen van de Heuvelrug kunnen uitbreiden, evenals richting de verbindingen met het rivierengebied (o.a. ter hoogte van de Grebbeberg én Elst/Amerongen) (zie in deze ter toelichting bijlage 1: 'Natuurvisie

---

al, 2011)', maar ook het rapport: 'Onbeperkt Houdbaar (RLI, 2013), de figuur 6: 'Prioriteitstelling bij de inzet van middelen', pag. 57.

¹⁷ Zie overigens ook de 'Staat van Utrecht (Telos, 2010)' waar ten aanzien van Planet en dan in het bijzonder de Utrechtse natuur een rode kaart is toegekend.

¹⁸ Zie overigens o.a. ook de 'Relatietheorie (C. Van Leeuwen)'.
¹⁹ Overigens blijkt uit diverse studies dat met name gradiënten van wezenlijk belang zijn voor het overleven van relictpopulaties.

²⁰ Bij 'kompasbeheer' richt men zich niet langer op een bepaald natuurdoeltype zoals dat op een bepaalde plek wordt beoogd, maar op een beheer waar de ontwikkeling naar een bepaald ecosysteem of landschapstype centraal staat.

²¹ Zie wat de kansen in het Rivierengebied betreft met name het rapport: 'Plan ooievaar (LNV, 1986)'

Zuidelijke gedeelte Utrechtse Heuvelrug (SMZ e.o., 2003²²). Als dan naast het reeds aanwezige 'kwaliteits-icoon' (als) de boomarter, ook het edelhert (en natuurlijk eveneens het wilde zwijn en als predator de wolf en mogelijk de lynx) de Heuvelrug bereiken, dan kunnen we ook in het na de Veluwe grootste bosgebied van Nederland daadwerkelijk van 'topnatuur' spreken²³!

Wat betreft de meer half-natuurlijke natuurgebieden zoals deze binnen de provincie Utrecht voorkomen (denk aan o.a. heiden, blauwgraslanden), blijft een sturing op bepaalde natuurdoeltypen/habitattypen natuurlijk wel gewenst. In het bijzonder gaat het dan natuurlijk om bijvoorbeeld de trilvenen, maar ook blauwgraslanden en moerasbossen van o.a. het Natura 2000-gebied de 'Oostelijk vechtplassen' ('kwaliteits-icoonen': o.a. Otter, Purperreiger, Lepelaar, Porseleinhoen), waarvoor ook een Europese verplichting tot instandhouding bestaat²⁴. Zou men hier niet actief beheren, dan zullen de hier voorkomende bijzondere habitattypen zich (naar alle waarschijnlijkheid) geheel tot moerasbos ontwikkelen, met een aanzienlijk verlies aan biodiversiteit.

Naast procesnatuur dient o.i. toch ook de nodige aandacht voor het specifieke soortenbeleid te blijven. Zoals met name ook uit de door de provincie uitgevoerde 'Evaluatie' naar voren komt, gaat het nog lang niet met alle indicatorsoorten goed en zijn sommigen zelfs uit de provincie verdwenen (zie overigens de conclusies in de 'Staat van Utrecht (Telos, 2010)'), zodat (mede vanwege Europese beleid) aandacht voor specifieke soorten (of deze nu op de rode of (provinciale)oranje lijst staan) o.i. wel degelijk gewenst blijft. Juist is die zin biedt de aanpak van de 'leefgebiedenbenadering' o.i. nog volop kansen en in die zin zou het dus goed zijn als de provincie Utrecht die benadering - ook in het kader van het 'Biodiversiteitsverdrag' dat zij toch mede heeft ondertekend - wederom met verve oppakt (zie overigens ook de/het: 'Hoofdlijnennotitie'/'Natuurpact');

- 11.** Teneinde ook die natuurkwaliteiten die men dan op basis van de (strategische) natuurdoelen voor ogen heeft te realiseren, is het natuurlijk verder van belang, dat daarvoor de omgevingscondities dan ook echt optimaal zijn, dus het zogenaamde 'flankerende beleid'²⁵. Pas dan kunnen de natuur(doel)typen zoals deze op een bepaalde plaats van nature thuis horen zich ook als zodanig ontwikkelen²⁶, met als resultaat een netwerk met een zo'n hoog mogelijke natuurkwaliteit/biodiversiteit, zij het dat een en ander dan natuurlijk nog wel afhankelijk is van het uitgevoerde beheer. Wat betreft die (optimale) omgevingscondities gaat het dan bijvoorbeeld om herstel van de waterhuishouding (dus aanpak verdroging in o.a. zogenaamde TOP-gebieden), herstel van de kwelrelaties tussen Utrechtse Heuvelrug en aangrenzende gebieden, herstel van relatief hoge grondwaterstanden in weidevogelgebieden, herstel van de voor een bepaald gebied kenmerkende waterkwaliteit, zoals o.a. bij de 25 zogenaamde 'waterparels' (vergelijk ook de END's voor de binnen provincie Utrecht voorkomende

²² De Natuurvisie die door SMZ E.O.. is opgesteld, is mede gebaseerd op de landschapsecologische analyse zoals deze door STL voor het Streekverband ZO Utrecht is opgesteld (zie ook het rapport: 'Bouwstenen voor een landschapsecologische visie t.b.v. Streekverband Zuid-Oost utrecht (STL, 1991). Daarnaast is natuurlijk ook de 'Ontsnipperingsvisie (Ecologisch adviesbureau Van den Bijtel, 2004)' voor opstellen Natuurvisie Heuvelrug een belangrijke informatiebron.

²³ Overigens zijn in het Natuurbeheerplan 2013 wel bepaalde natuurambities ten aanzien van bossen/heide en schraalgraslanden Heuvelrug aangegeven (zie ook het Natuurbeheerplan 2013, bijlage 8: 'Ambitiekaarten'), maar deze zijn veelal eerder bepaald op basis van eigendomsposities dan op actuele waarden/potenties. Bovendien blijft het voor SMZ e.o. toch onduidelijk of zelfs binnen ambitie natuurbos het oogsten van hout wel volledig is uitgesloten.

²⁴ Teneinde binnen de gegeven Natura 2000-gebieden de, overeenkomstig de zogenaamde Aanwijzingsbesluiten vastgelegde kwalificerende, habitats en (bijbehorende) soorten te kunnen realiseren, wordt er per onderscheiden gebied een (integraal) beheerplan opgesteld.

²⁵ Zie voor het belang van het op orde brengen van de milieucondities van ecosystemen overigens o.a. ook: 'Quick-scan Hoofdlijnennotitie Ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland - Globale toetsing van effectiviteit en doelmatigheid (PBL, 2013)'. Daarbij kan dan nog worden aangetekend, dat als milieucondities niet op orde zijn, ecosystemen bepaalde 'kantelpunten' kunnen bereiken, zoals bij het troebel worden van vele wateren in de provincie het geval is geweest vanwege de overmatige fosfaatbelasting, waarna vaak vele (ingrijpende) maatregelen noodzakelijk zijn om het systeem weer te kunnen herstellen (bijvoorbeeld 'Actief Biologisch Beheer (ABB)'), als dat al lukt.

²⁶ Zie voor eisen die natuurtypen stellen aan bijvoorbeeld grondwatercondities met name ook het rapport: 'Utrechtse natuurdoeltypen (Provincie Utrecht, 2002)', Bijlage 9: GGOS-tabel/UNAT-tabel.

watertypen²⁷, EKRW, etc.). Daarnaast gaat het natuurlijk ook om het reduceren van de milieubelasting (denk aan stikstof, fosfaat, etc.) tot beneden de voor een bepaalde natuurtipe kritische grenswaarden. Zoals bekend is met name de achtergronddepositie voor stikstof ondanks een daling nog steeds zo hoog, dat de kritische grenswaarden voor veel natuurtypen (heiden, schraalgraslanden, etc.) worden overschreden (zie hiertoe o.a. ook het rapport: 'Evaluatie natuurbeleid provincie Utrecht 1992-2012'). Nu wordt er op nationaal niveau aan het zogenaamde PAS gewerkt, en is er in Utrecht een interim-regeling opgesteld (zie ook de 'Verordening veehouderij, stikstof en Natura-2000'), met name om voor Natura 2000 gebieden (en voor gebieden van Natuurmonumenten) zodanig aan de eisen te kunnen voldoen (o.a. door saldering, gebiedsgerichte aanpak) dat er wederom ruimte voor (bepaalde) veetelers ontstaat om te kunnen uitbreiden. Voornamelijk blijft het evenwel voor SMZ e.o. en IVN-De Bilt e.o. toch onduidelijk of met de gegeven wettelijke regeling(en)/verordeningen uiteindelijk ook daadwerkelijk de gewenste milieukwaliteiten, die uiteraard voor onderscheiden habitattypen overigens verschillend zijn, zullen worden behaald. Voor zover deze dan al (op termijn) worden behaald, zal op veel plaatsen waar gegeven stoffen zich inmiddels in het ecosysteem hebben opgehoopt naar verwachting wel nog herstelmaatregelen nodig zijn (vergelijk ook vele maatregelen in kader OBN²⁸). Duidelijk is in ieder geval dat wil men afhankelijk van beoogde natuurambities de gewenste omgevingscondities realiseren, niet alleen een heldere toekomstvisie op de natuur van belang is, maar ook het sluiten van 'coalities' met gebiedspartijen (zoals waterschappen, landbouw, recreatiesector)²⁹;

12. Naast de natuur binnen de EHS/Natura 2000, moet natuurlijk ook de 'Natuur buiten de EHS' van groot belang worden geacht (zie voor gebieden (binnen en) buiten de EHS met hoge diversiteit aan (zeldzame) soorten met name de 'Biodiversiteitskaart (Provincie Utrecht, 2009)'). Zoals ook in het 'Natuurbeleid 2.0' aangegeven, is er in het nieuwe natuurbeleid wel aandacht voor het volledige natuurnetwerk in de provincie Utrecht, dus ook voor de natuur buiten de EHS én in de stad, hetgeen op zich natuurlijk (heel) mooi is, maar wil de provincie zich zelf toch (vanwege de Europese verplichtingen in kader Habitat- en Vogelrichtlijn) in eerste instantie richten op de internationale natuur en de natuur buiten de EHS (en in de stad) toch vooral aan de partners (waterschappen, gemeenten) overlaten. Gezien aanwezige natuurwaarden buiten de Natura 2000-gebieden/EHS kan dat evenwel ook consequenties hebben voor het halen van die internationale doelen;
13. Juist ook gezien de kansen (en uitdagingen³⁰) die er met name in het landelijke gebied liggen, niet in de laatste plaats om de toch ook voor het landelijk gebied overeenkomstig de PRS/PRV/Landschapsvisie beoogde kwaliteitsimpuls te bereiken³¹, zou het goed zijn als de provincie als 'hoeder' van de kwaliteiten van het landelijke gebied (denk aan zowel landschap als de natuur) niet alleen de 'regie' voor de natuur in Natura 2000/EHS op zich neemt, maar ook daarbuiten. De ervaringen van de afgelopen decennia leren dat juist door een gebiedsgerichte aanpak er successen kunnen worden behaald (denk

²⁷ Zie o.a. het rapport: 'Ecologische normdoelstellingen Utrecht - ruimtelijke toedeling ecologische niveaus (IWACO, 1998)'.

²⁸ Overigens is het inmiddels bekend dat het plaggen van heide, zoals dat in veel gebieden is toegepast, ook leidt tot verlies van de aanwezige humuspodzol en daarmee juist van de kwetsbare soorten.

²⁹ Zie hiervoor o.a. ook de aanbevelingen uit: 'Quick-scan Hoofddijnennotitie Ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland - Globale toetsing van effectiviteit en doelmatigheid (PBL, 2013)', waaruit overigens naar voren komt dat dankzij de Hoofddijnennotitie/het Natuurpact de condities voor de duurzame instandhouding van alle soorten van de VHR ten opzichte van 2010 weliswaar in 2027 stijgen van minder dan 45 % overeenkomstig het 'Onderhandelingsakkoord Natuur', op basis waarvan zelfs een achteruitgang werd verwacht, naar ruim 65 %, maar dat de lange termijn internationale doelen dus nog (lang) niet binnen bereik zijn.

³⁰ Zoals ook uit de uitgevoerde 'Evaluatie' naar voren komt, gaat het in het landelijke gebied met name binnen de agrarische gebieden (heel) slecht met de natuur, dus ligt o.i. nu juist hier nog een grote opgave om samen met de boeren tot een algehele kwaliteitsimpuls te komen, waar met name het nieuwe GLB (en ook het POP) o.i. vele mogelijkheden toe biedt.

³¹ Overigens zijn SMZ e.o. en IVN-De Bilt e.o. verheugd dat de provincie voor het landelijke gebied nu toch op basis van Kwaliteitsgidsen met een 'Kwaliteitskaart Landschappen'/Waardekaart landschapselementen' wil komen, iets waarvoor eerder al is gepleit in kader van de inspraakreactie op de PRS/PRV, maar waarvoor toen kennelijk nog niet de bereidheid bestond.

bijvoorbeeld aan o.a. weidevogelbeheer in Eemland), maar dan dient er natuurlijk wel een regisseur aanwezig te zijn die daar ook daadwerkelijk samen met betrokken partijen/partners vorm aan geeft. In die zin zou o.i. de provincie dus eveneens voor de natuur buiten de EHS haar rol als 'gebiedsregisseur' met verve moeten blijven oppakken, m.a.w. zich daar niet alleen als een 'facilitator/stimulator' moeten opstellen. Feitelijk doet de provincie Utrecht dat met het nieuwe Natuurbeleid 2.0 eigenlijk al wel ten aanzien van het (herziene) agrarische natuurbeheer, waarbij van een meer gebiedsgerichte benadering (met 'gebiedscollectieven') wordt uitgegaan, ook om kansen die het nieuwe GLB biedt (dus de zogenaamde 5%-regeling) optimaal te kunnen benutten, evenals bij de aanwijzing op basis van de 'Weidevogelvisie (Provincie Utrecht, 2012)' van de beoogde 'weidevogelkerngebieden'. Echter een meer ecologische aanpak, waarbij van de draagkracht van de aarde wordt uitgegaan, is natuurlijk op veel meer beleidsvelden (o.a. RO, etc.) van essentieel belang³². In die zin waarderen SMZ e.o. en IVN De Bilt e.o. het natuurlijk in het bijzonder dat de provincie wel op tal van terreinen het goede voorbeeld geeft, zoals het ecologische beheer van haar bermen, evenals het ophangen van een nestkast voor de slechtvalk hoog op het provinciehuis;

14. Met name uit de 'Evaluatie' komt naar voren, dat van een adequate wettelijke en ook planologische bescherming (via o.a. het 'Nee, tenzij-regime' voor de EHS) van de natuur wel degelijk een positieve invloed is uitgegaan op het behoud van die natuur/soorten. Met de 1e herziening van de PRS/PRV zal o.a. het Barro ten aanzien van de EHS worden geïmplementeerd. Dat zal (kennelijk) ook gebeuren als de Nieuwe Natuurbeschermingswet van kracht is. Duidelijk zal zijn dat een adequate bescherming van de natuur, niet alleen van de natuur binnen de EHS/Natura 2000 (inclusief 'externe werking'), maar ook daarbuiten van groot belang moet worden geacht. In die zin vragen SMZ e.o. en IVN-De Bilt e.o. zich dus wel in het bijzonder af wat de provincie nu met de in het vooruitzicht gestelde: 'Handreiking m.b.t. een ontwikkelingsgerichte inzet planologische regels EHS' beoogt. In de loop van de tijd zijn de spelregels voor de EHS steeds verder opgerekt, o.a. door het verdwijnen van de zogenaamde 'externe werking', maar ook door de invoering van de 'EHS-Saldobenadering', evenals door mitigatie 'vooraf' mogelijk te maken, waardoor o.i. vele ongewenste ontwikkelingen nu wel mogelijk worden gemaakt, dus een nog verdere versoepeling/flexibilisering van de (spel)regels lijkt ons hier niet gewenst, maar we vragen juist eerder om een verdere aanscherping;
15. Positief zijn SMZ e.o. en IVN De Bilt e.o. in ieder geval wel over het opzetten (samen met de partners) van een 'open provinciaal kennisnetwerk' (inclusief monitoringsgegevens), zodat het beleid ook tijdig kan worden bijgestuurd, zo daar natuurlijk aanleiding toe bestaat;
16. Zoals ook uit de 'Natuurverkenning (PBL, 2012)' naar voren komt, moet het beleven van de natuur natuurlijk van groot belang worden geacht. Feitelijk zou dat al in de stad moeten beginnen (vergelijk ook vele projecten 'stadslandbouw' en 'tijdelijke natuur' op braakliggende terreinen), alsook in gebieden direct grenzend aan de stad (vergelijk ook beleid t.a.v. de RODS). In die natuur kan de mens (de broodnodige) rust en ruimte vinden en op daartoe geschikte plekken ook speelnatuur voor kinderen (vergelijk ook speelbos Nieuw-Wulven). Tegelijkertijd kan zo ook een breder draagvlak voor de natuur in de samenleving worden gecreëerd. Wel is en blijft het daarbij natuurlijk van groot belang dat door (gerichte) zonerings, o.a. door de realisatie van 'entree's/poorten' op minder kwetsbare plekken, een aantasting van de voor verstoring gevoelige natuurgebieden wordt voorkomen;
17. De provincie Utrecht is de mooiste provincie van Nederland, tenminste volgens de gedeputeerde. Dat heeft Utrecht mede te danken aan haar schitterende landschappen en natuur. Juist aan dat groene karakter dankt Utrecht mede haar uitstekende economische vestigingsklimaat (zie in deze o.a. ook: 'Ex-ante evaluatie SVIR (PBL, 2011)'). De toegevoegde economische waarden die de natuur en het landschap bieden, of dat nu is als vestigingsplaats voor bedrijven (waaronder natuurlijk met name ook voor de horeca in de natuurgebieden zelf), de relatief hoge economische waarden die de huizen mede vanwege dat groen vertegenwoordigen (dus een relatief hoge WOZ-waarde en

³² Zo is SMZ e.o. en IVN-De Bilt e.o. een groot voorstander van 'natuurinclusief ontwerpen', waarbij de op een bepaalde plek aanwezige natuur feitelijk als basis voor ruimtelijke ontwikkelingen wordt genomen (en niet omgekeerd zoals thans vaak het geval is).

daarmede eveneens OZB), òf juist relatief goedkoop grondwater³³, komen evenwel zelden ten goede aan de natuur zelf³⁴. In die zin zou o.i. toch naar nieuwe verdienmodellen moeten worden gekeken, ook al aangezien investeringen in natuur en landschap zich op termijn terug zullen verdienen;

- 18.** Op de financiering van het nieuwe natuurbeleid is, zoals ook eerder al aangegeven, (helaas) bovenproportioneel bezuinigd. Wel zijn SMZ e.o. en IVN De Bilt e.o. van mening dat als bij bepaalde biotooptypen echt voor meer zelfregulerend beheer zou worden gekozen, bijvoorbeeld bij droge bossen op de Utrechtse Heuvelrug, dat dan wellicht kostenbesparingen mogelijk zijn, en dat geld kan dan in kwetsbare natuurgebieden (natte schraalgraslanden, trilvenen, etc.) worden ingezet³⁵.
- 19.** Voorts hebben SMZ e.o. en IVN-De Bilt e.o.. begrepen dat overeenkomstig het 'Natuurpact' er in het Utrechtse thans voldoende middelen beschikbaar zijn voor de realisatie van de herijkte EHS (o.a. door het beschikbaar stellen van voldoende ruilgronden). Voor de realisatie van de overige ambities, wordt kennelijk naar nieuwe financiële arrangementen (o.a. rood voor groen, etc.) gezocht (zie o.a. ook het rapport: 'Schetsboek groene gebiedsontwikkeling (NMU, 2012)'). Van groot belang is het daarbij natuurlijk dat de natuurambities daarbij dan voorop staan en deze door de gekozen financiële arrangementen uiteindelijk niet op de achtergrond raken³⁶. In ieder geval liggen er hier o.i. nog vele kansen, o.a. door het zoeken van nieuwe samenwerkingsverbanden, maar ook door te bezien waar synergie met andere opgaven mogelijk is (o.a. KRW, etc.)³⁷. Vele organisaties en burgers, zo blijkt ook uit de enquête, dragen de Utrechtse natuur in hun hart en velen zijn ook bereid zich voor die natuur in te zetten, al dan niet door zelfbeheer (vergelijk ook vele 'knotgroepen' en werkzaamheden 'Werkgroep Sandwijck' op het landgoed Sandwijck, evenals van de 'Stichting de Bovenlanden' in de Bovenlanden). Het zou natuurlijk mooi zijn als met het nieuwe natuurbeleid die potenties die volop in de samenleving aanwezig zijn ook volop worden benut, teneinde tot een levend natuurnetwerk voor de natuur en ook de mens te komen;
- 20.** Dan nog een hartenkreet. Willen we de huidige problematiek van de aarde en in het bijzonder van de natuur echt aanpakken, dan zullen we niet alleen de natuur in de samenleving overal ook echt de ruimte moeten geven, maar moeten we met name ook de economie vergroenen tot een 'circulaire economie' waar (kringloop)processen in de natuur als grondslag/inspiratie worden genomen³⁸.

Conclusie

- 21.** Het nieuwe Natuurbeleid 2.0 van de provincie Utrecht ligt er. Hoeveel goede (en aansprekende) voornemens daar ook instaan, het is eigenlijk toch meer een koersdocument dan een echte visie (dus kaderstellend document). In die zin verzoeken SMZ e.o. en IVN De Bilt e.o. u het nieuwe Natuurbeleid 2.0 nu nog niet vast te stellen, maar eerst nog een heldere visiekaart (met bijbehorende natuurdoelen/'kwaliteitsiconen') op te nemen, zodat de natuur in het Utrechtse ook weer echt op een aansprekende wijze (ook voor de burger) op de kaart kan worden gezet. Daarnaast stellen zij voor een

³³ Hierbij gaat het feitelijk om de zogenaamde 'ecosysteemdiensten' (zie o.a. ook het rapport: 'Ecosysteemdiensten - Wat de mens de natuur biedt (PBL, 2010)', waarbij het natuurlijk wel van belang is dat bij het 'gebruik' de draagkracht van het ecosysteem niet wordt overschreden.

³⁴ Zie voor indicatie van bijvoorbeeld de toegevoegde economische waarden van de Utrechtse Heuvelrug de publicatie: 'Het geld groeit op onze Heuvelrug (Bade, T, 2005)'.

³⁵ Overigens hebben SMZ e.o. en IVN De Bilt e.o. zich wel verbaasd over de relatief hoge kosten cultuurmonumenten (zie ook de: 'Evaluatie', fig. op pag. 38), waarbij zij zich afvraagt of het daar wel om natuurbeheer gaat of om onderhoud van landschap(stuinen), ook al kunnen ook daar natuurlijk hoge natuurwaarden voorkomen, o.a. door vaak zeer oude bomen.

³⁶ In ieder geval zijn SMZ e.o. en IVN-De Bilt e.o. wel verheugd, dat nu voor gebieden binnen de groene contour de provincie bereid is in het 'Natuurbeheerplan 2015' daarvoor duidelijke natuurambities aan te geven, zodat deze ook als kader kunnen gelden.

³⁷ Zie o.a. ook het (eerder reeds gememoreerde) rapport: 'Voorbij de EHS - Koers voor een nieuw Natuurbeleid (PBL, 2012)', evenals het WOT-paper 23: 'Zelforganisatie is beter voor de natuur. Of toch niet (WOT, 2013)'.

³⁸ Zie o.a. ook: 'Hoofdlijnennotitie' en met name ook het rapport: 'Vergroenen en verdienen - op zoek naar kansen voor de Nederlandse economie (PBL, 2013)' met o.a. aandacht voor een '*biobased economy*', ook al zal o.i. ook daarbij, hoe positief ook vanuit het gezichtspunt van duurzaamheid, moeten worden voorkomen dat deze ten koste gaat van aanwezige (en beoogde) natuurwaarden.

'(gebieds)regisseur(s)' aan te wijzen, zodat aan de (ontwikkeling van de) natuur binnen de provincie Utrecht, of dat nu de natuur in de EHS/Natura 2000, de natuur buiten de EHS of de natuur in de stad is, richting kan worden gegeven, opdat het volledige netwerk voor natuur (en de mens) in het Utrechtse echt tot leven komt.

P. Greeven

Kaart 3: Ontwikkelingskaart

Legenda

Natuurbos/zelfregulatie

Bos met verhoogde natuurwaarde

Natuurbos/verbind